

Kirjallinen lausunto tarkastusvaliokunnalle

Perusopetuksen oppimistulokset, mahdollisuuksien tasa-arvo ja rahoitus

15.4.2026

Erilaisten oppijoiden liitto kiittää lausuntopyynnöstä.

Erilaisten oppijoiden liiton (jatkossa EO-liitto) tehtävänä on edistää erilaisten oppijoiden mahdollisuuksien tasa-arvoa. Tarkastelemme tutkimuksen tuloksia ja tutkijoiden esittämiä suosituksia tämän ryhmän – noin 20 % ikäluokasta – näkökulmasta.

Keskeinen viestimme on, että nykyisten opetuskäytänteiden ja oppimisen tuen puutteiden takia kaikkien oppijoiden kyvyt eivät pääse täysimääräisesti esiin. Ilman systemaattista tietoa opetuksen käytänteistä ja oppimisen tuen toteutumisesta sekä niiden vaikuttavuudesta ei ole mahdollista tehdä tietoon perustuvia päätöksiä mahdollisuuksien tasa-arvon edistämiseksi.

Tutkimuksessa erilainen oppijuus ja oppimisen tuki eivät ole erillisen tarkastelun kohteena. Oppimisen tuki kuitenkin mainitaan useassa kohdassa keskeisenä oppimistuloksiin vaikuttavana tekijänä. EO-liitto korostaa, että oppimisen tuki on olennainen osa mahdollisuuksien tasa-arvon edistämistä.

Tutkimus osoittaa selvästi, että mahdollisuuksien tasa-arvo ei toteudu riittävällä tavalla nykyisessä perusopetuksessa. Perhetaustalla, asuinalueella ja sukupuolella on merkittävä vaikutus oppimistuloksiin ja koulutusvalintoihin. Lisäksi koulu- ja opettajakohtaiset erot opetuksen laadussa ovat ilmeisiä. Tutkijat myös toteavat, että nykyisin käytettävissä olevat rekisteriaineistot eivät anna riittävää tietopohjaa perusopetuksen alue- ja koulukohtaisen laadun tarkastelulle ja systemaattiselle kehittämiselle.

Mitä tarkoitamme erilaisella oppijuudella

Erilaisella oppijuudella tarkoitamme synnynnäisiä ja pysyviä ominaisuuksia, jotka vaikuttavat oppimiseen siten, että se ei kaikilta osin tapahdu tyypillisellä tai keskimääräisellä tavalla. Näillä ominaisuuksilla ei kuitenkaan ole yhteyttä yleiseen kognitiiviseen kyvykkyyteen, eivätkä ne estä oppimista, kun sopivat oppimisen tavat ja tukikeinot löytyvät.

Erilaisen oppijuuden määritelmään luetaan nykyisin kapea-alaiset oppimisvaikeudet – lukivaikeus, matematiikan vaikeus, hahmotusvaikeus ja motorinen vaikeus – sekä osa neurokirjon ominaisuuksista, kuten ADHD ja autismikirjo (ks. [Oppimisvaikeussanasto - Erilaisten oppijoiden liitto](#)). Tyypillisesti erilaiset oppijat tarvitsevat tukea sopivien oppimisstrategioiden ja kompensatiokeinojen löytämisessä. Myös oppimisympäristöjen muokkaaminen neurokirjon huomioivaksi on tärkeää.

Mahdollisuuksien tasa-arvo erilaisten oppijoiden näkökulmasta

EO-liitto saa jatkuvasti kentältä kokemustietoa opetuksen ja erityisesti oppimisen tuen toteutumisesta eri puolilla Suomea. Tuen saatavuudessa, toteutustavoissa ja laadussa on suurta vaihtelua.

Olemme pitkään korostaneet, että oppimisen tuen toteutumista tulee seurata ja valvoa huomattavasti nykyistä systemaattisemmin. Tuen kehittämiseksi sen vaikutuksia on voitava arvioida valtakunnallisesti. Tämä edellyttää tietoa:

- tuen tarpeesta
- tuen toteutustavoista
- tuen ajoittumisesta ja määrästä
- tuen vaikutuksista

Keskeistä on, että tiedot ovat yhdistettävissä oppijakohtaisesti pitkällä aikavälillä. Ilman tällaista tietopohjaa ei ole mahdollista arvioida eri käytäntöjen vaikuttavuutta luotettavasti.

Oppimisen tuki on keskeinen tekijä mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisessa, ja tuen käytäntöjen on perustuttava tutkittuun tietoon.

Tutkimuksen keskeiset havainnot EO-liiton näkökulmasta

Tutkimus osoittaa, että vanhempien koulutustaso ja tulot vaikuttavat merkittävästi lasten koulutuspolkuihin. Tämä näkyy muun muassa siinä, että korkeasti koulutettujen ja ylimpiin tuloluokkiin kuuluvien vanhempien lapset hakeutuvat heikommilla arvosanoilla useammin lukioon kuin matalammin koulutettujen ja alimpiin tuloluokkiin kuuluvien vanhempien lapset – ja päinvastoin.

On todennäköistä, että samansuuntainen ero olisi havaittavissa myös tarkasteltaessa erilaista oppijuutta suhteessa perhetaustaan. Korkeammin koulutetuilla ja parempituloisilla vanhemmilla on todennäköisesti keskimäärin enemmän voimavaroja tukea lasta erilaisen oppijuuden aiheuttamissa oppimisen esteissä ja ohjata heitä pidemmille koulutuspoluille.

Erilainen oppijuus on vahvasti perinnöllistä, mikä todetaan myös tutkimuksessa. Sivu 23: *Esimerkiksi lukivaikeudet ovat osin perinnöllisiä, mutta erilaisilla tukitoimilla voidaan pyrkiä ehkäisemään sitä, että nämä erot johtaisivat pysyviin oppimiseroihin.* EO-liitto painottaa, että

koulun tärkeä tehtävä on tasata myös sitä mahdollisuuksien epätasa-arvoa, joka aiheutuu vanhempien erilaisesta oppijuudesta johtuvista hankaluuksista tukea oppimista kotona.

Tiedetään myös, että erilaiset oppijat ovat aliedustettuina korkeakoulutuksessa ja yliedustettuina matalamman koulutuksen ammateissa. Tämä ei johdu pelkästään kiinnostuksen ja kykyjen suuntautumisesta käytännönläheisimmille aloille, vaan myös oppimisen tuen puutteista. Kentältä kuulemamme mukaan on edelleen tavallista, että oppijaa, joka on kiinnostunut teoreettisemmista opinnoista mutta jolla on esimerkiksi lukivaikeus, ohjataan ammatilliseen koulutukseen sen sijaan, että häntä tuettaisiin löytämään lukio-opintoihin sopivia oppimisstrategioita.

EO-liitto kiinnittää huomiota siihen, että tutkimuksessa oppimistulosten nähdään mahdollisuuksien tasa-arvon toteutuessa perustuvan henkilökohtaisiin kykyihin, motivaatioon ja vapaisiin valintoihin. Sivu 21: *Mahdollisuuksien tasa-arvo (engl. equality of opportunity) koulutuksessa tarkoittaa, että yksilön oppimistulokset sekä jatkokoulutusmahdollisuudet eivät riipu hänen sosiaalisesta, taloudellisesta tai kulttuurisesta taustastaan vaan henkilökohtaisista kyvyistä, motivaatiosta ja vapaista valinnoista.*

On kuitenkin väärin olettaa, että kaikkien henkilökohtaiset kyvyt pääsevät yhdenvertaisesti esiin nykyisessä peruskoulussa. Opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt on toteutettu pitkälti neurotyypillisten oppijoiden ja keskivertoisuuden mukaisesti. Siten neuroepätyypillisten oppijoiden tai niiden oppijoiden, joilla on jokin kapea-alainen oppimisvaikeus, henkilökohtaiset kyvyt eivät pääse täysimittaisesti esiin, millä on vaikutuksensa myös heidän motivaatioonsa ja valintoihinsa.

Julkisen rahoituksen vaikutukset ja oppimisen tuen merkitys

Tutkimuksessa todetaan painavasti mahdollisuuksien tasa-arvon taloudellinen merkitys, jota myös EO-liitto on erilaisen oppijuuden osalta korostanut. Sivu 21: *Mahdollisuuksien tasa-arvo --- varmistaa, että yhteiskunnan resurssit ja kyvyt tulevat täysimääräisesti käyttöön. Epätasa-arvo taas johtaa siihen, että osa potentiaalista jää hyödyntämättä ja resurssit kohdistuvat tehottomasti.*

Julkisen sektorin rahoituksen vaikutukset oppijakohtaisiin oppimistuloksiin on osoitettu lukuisissa tutkimuksissa, joista raportissa annetaan esimerkkejä. Erilaisten oppijoiden näkökulmasta keskeinen huomio on, että muutokset koulutusresursseissa näyttävät vaikuttavan erityisesti heikommassa asemassa oleviin oppijoihin. Erilaiset oppijat kuuluvat usein useisiin riskiryhmiin samanaikaisesti:

- oppimisvaikeus tai muu oppimiseen vaikuttava neurokirjon ominaisuus
- perhetausta (erilaisen oppijuuden periytyvyys, vanhempien matalampi koulutus-/tulotaso)

Siksi oppimisen tuen ja sen vaikuttavuuden kehittäminen ovat keskeisiä mahdollisuuksien tasa-arvon edistämisessä.

Tutkimuksessa todetaan, että sijoittuminen lukioon tai ammatilliseen koulutukseen ei mittaa suoraan perusopetuksen oppimistuloksia vaan heijastaa myös oppijaan itseensä, vertaisympäristöön ja vanhempiin liittyvien tekijöiden yhteisvaikutusta. Myös EO-liitto painottaa, että oikeanlaisella oppimisen tuella on aivan keskeinen vaikutus oppijan käsityksiin itsestä oppijana, omista tulevaisuuden mahdollisuuksista ja paikasta yhteiskunnassa. Koulussa muodostuneella minäkuvalla on kauaskantoiset vaikutukset koko elämänpolkuun ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

Tietopohjan puutteet ja niiden seuraukset

Tutkimus tuo hyvin esiin, että nykyiset rekisteriaineistot ja tiedonkeruun käytännöt eivät tarjoa riittävää pohjaa perusopetuksen arvioinnille ja kehittämiselle. Resurssit ja oppimistulokset eivät linkity toisiinsa. Tutkijat toteavat, että esimerkiksi AVI (nyk. Lupa- ja valvontavirasto LVV) ei ole tiittävästi koskaan selvittänyt opetuksen yhdenvertaisuutta tuen saannin suhteen tilastoaineistojen perusteella.

Puutteet käytettävissä olevissa rekisteriaineistoissa havaittiin myös EO-liitossa kuluvan vuoden alussa, kun käynnistimme rekisteritutkimuksen erilaisen oppijuuden yhteiskunnallisista kustannuksista.¹ Koska perusopetuksessa saadusta oppimisen tuesta ei ole saatavilla vertailevan rekisteritutkimuksen edellyttämiä aineistoja, saadun tai saamatta jääneen oppimisen tuen vaikutusta esimerkiksi myöhempään koulutustasoon, työllisyyteen/työttömyyteen, palkkatasoon, erilaisten tukien saamiseen ja sairastavuuteen ei voida nykyisen tietopohjan avulla selvittää. Tämä on suuri puute ja tekee vaikeaksi pohjata päätökset oppimisen tukeen investoimisesta tutkittuun tietoon.

Huomiot suosituksista

EO-liitto pitää erittäin tärkeänä tutkijoiden suosituksia tiedonkeruun kehittämisestä. Tiedonkeruun tulee kattaa systemaattisesti myös oppimisen tuki:

- tukea saaneet oppijat
- tuen saamisen syyt
- tuen ajoittuminen, määrä ja menetelmät

Oppimisen tuen käytäntöjä arvioitaessa keskeisiä ovat lisäksi tuen menetelmien tutkimusperustaisuus, aikaresurssit, opettajien asenteet ja osaaminen, kodin ja koulun yhteistyö sekä lasten ja vanhempien kokemukset tuesta. Tiedonkeruu tulee suunnitella sellaiseksi, että tietopohja muodostuu mahdollisimman kattavaksi ilman, että se lisää kohtuuttomasti opetushenkilöstön kirjaamistyötä.

EO-liitto pitää tutkijoiden suositusta pitkäjänteisten aineistojen keruusta ja niiden yhdistettävyydestä muihin rekisteriaineistoihin tärkeänä. Seurantaa on voitava tehdä varhaiskasvatuksesta lähtien läpi

---

¹ Tutkimus rahoitetaan EO-liitolle myönnetyllä eduskunnan joululahjarahalla.

koko koulutuspolun ja jatkaa rekisteripohjaisesti myös työmarkkinoilla. Myös muita tutkijoiden esittämiä kriteerejä tiedonkeruulle ja aineistojen kokonaisuudelle (ehdot 1–6) pidämme hyvin perusteltuina.

EO-liitto pitää erinomaisena ehdotusta parlamentaarisen komitean asettamisesta kehittämään kattavaa koulutuksen datainfrastruktuuria. Pidämme tärkeänä myös kansallisten taito- ja hyvinvointiarviointien määrittämistä, jotta oppijoiden oppimisen ja hyvinvoinnin kehitystä voidaan luotettavasti seurata valtakunnallisella tasolla sekä alue- ja koulukohtaisesti.

Samalla on huolehdittava arviointien eettisestä ja yhdenvertaisuutta vahvistavasta käytöstä. Oppimistulokset osoittavat oppijoiden senhetkistä osaamista, mutta ne kertovat yhtä lailla opetuksen laadusta ja oppijoiden saamasta oppimisen tuesta. Ne eivät kerro oppijoiden kyvyistä ja oppimispotentialista, jos oppimisen tuki ei ole ollut tarpeen mukaista: oikea-aikaista, oikeanlaista ja riittävää. Tutkijoiden vaatimus tiedonkeruun tahattomien vaikutusten tunnistamisesta ja ehkäisemisestä on tärkeä.

Lopuksi

EO-liitto korostaa, että oppimisen tuen merkitys mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisessa on keskeinen mutta alitunnistettu. Ilman systemaattista, oppijakohtaista ja pitkäjänteistä tietoa oppimisen tuesta ja sen vaikuttavuudesta ei ole mahdollista:

- arvioida koulutusjärjestelmän toimivuutta
- kehittää tukikäytäntöjä
- tehdä tietoon perustuvia poliittisia päätöksiä

Opetuksen ja oppimisen tuen kehittäminen on välttämätöntä, jotta jokaisen oppijan kyvyt ja potentiaali voivat kehittyä täysimääräisesti oppijan itsensä, hänen lähiyhteisönsä ja koko yhteiskunnan hyödyksi. Kehittämisen tueksi tarvitaan nykyistä huomattavasti kattavampi, systemaattisesti rakentuva tietopohja.

Lisätietoja:

Sarianna Reinikainen, toiminnanjohtaja

Erilaisten oppijoiden liitto ry

sarianna.reinikainen@eoliitto.fi

044 3009693